

Celkem podány jsou, zvláště pokud jde o vliv obecného práva na rozvoj právních poměrů v našich zemích, výtěžky bádání vlastního i cizího přehledným souhrným způsobem, a pečlivě snesena jsou data z nesčetných, i málo přístupných pramenů. Bylo by si jedině přát, aby omyly tisku co do číslic nebyly správnost chronologie rušily, a aby někdy poukazy k pramenům nebyly z ohledu ušetření místa vypadly, pokud z nich vývody díla samy čerpány jsou. Avšak žádný svědomitý kritik nebude při literárním podniku tak obsáhlém a obsažném vzpomínati některých nedopatření neb menších mezer, nýbrž vážiti si hojného ovoce nevšední neúporné píle skladatelovy.

Uváží-li se, že zámyslem původce díla bylo, vlastní svou velikou sbírku práv česko-moravských, pojatou v cenný Codex iuris bohemicus (jehož svazku III. část 1., IV. č. 1 oddíl 2 a č. 4 také již v rukopisu připravena jest, jak ze str. 491 spisu s potěšením se dovídáme) — doplniti souborem dat životopisných a tímto nakupiti budoucím pracovníkům na poli historie právní bohatě staviva, sluší doznati, že skladatel s mravenčí pílí po dlouhá desetiletí úkolu tomu se věnovav, jemu též řídkouměrou dostál, a že dílo jeho naprostou hodnotu vědeckou vykazuje jakožto souborná snůška badatelům nezbytná. Připomínajíce ještě, že spisovatel vědecké přesvědčení svoje tím vřeleji všestranně obhajuje, čím spíše tuší, že narazí na odpor, rádi uznáváme zásluhy jeho o právní historii českou i důležitost objemného literárního podniku, o který tu šlo.

Dr. Emil Ott.

Prof. Dr. *Ā. Stupecký, Příspěvky o českých překladech pořizených v souvislosti s kodifikací rakouského práva civilního. V Praze 1904.*

Dlouholetý zasloužilý redaktor »Právnicka« a přední náš civilista prof. Stupecký, jenž delší čas pátral v archivech státních po zachovaných materialích týkajících se kodifikace rakouského práva soukromého, a jenž také některé zajímavé výsledky svého bádání v našem Sborníku I. str. 465 uveřejnil, obohatil novým pojednáním naše vědomosti o českých starších překladech jak civilních tak i některých jiných zákonníků rakouských. Dovídáme se z důkladného spisu jeho, že když r. 1766 byly dohotoveny první tři knihy známého Codexu Teresiánského, staral se redaktor dvorní rada rytíř Zencker se svolením císařovny o způsobitou osobnost, které by se mohlo pořízení českého překladu svěřiti. I našel ji v dvorním radovi nejv. justičního úřadu v. v. Janu Jiřím Müllerovi rytíři z Mühlendorfu, o němž je známo, že v letech 1736—1739 vydal několik právnických spisův a sbírek ku potřebě soudů českých (srov. H. Jirečkův Právníký život str. 435) a že po dání na odpočinek od r. 1764 žil v Čechách, kdež se zakoupil a kde také na svém statku Nové Vsi u Chotěboře r. 1789 zemřel. Müller našel si pomocníka v prokurátoru Novoměstském Janu Fantinovi a s ním společně pořídil do února 1769 český překlad zmíněných tří knih Codexu, jež obsahovaly úplnou kodifikaci práva soukromého. Paměti hodno jest, že o otázce, zdali se zákonník Teresiánský má do českého a vlašského jazyka přeložiti, bylo teprve jak v státní radě, tak i v nejvyšším justičním úřadě podrobně rokováno. V státní radě svob. pán Stupana a v nejv. justičním úřadě viceprae-

sident hr. Althan hájili stanovisko, že toho není nezbytně potřebí. I mezi obecným lidem českým je prý dosti těch, kteří mluví a rozumějí německy, a prostý Čech, i kdyby se mu zákonník přeložil, nebude mu přece rozuměti. Neví se, zdali zemská práva v Čechách a na Moravě byla před časy také v českém jazyku vydána; v Uhrách aspoň Tripartitum a diaetalia toliko se sepisují v latinském jazyku; kdežto v zemích českých užívání německého jazyka tak se prý rozmohlo, že generalia a patenty větším dílem toliko německy se vydávají. Naproti tomu nejv. kancléř hrabě Chotek, hr. Blümegeu a většina radů hájila potřebu českého překladu, dovozujíc, že poddaní majíce se spravovati zákony musí jim předce rozuměti, sice by mohli nevědomky a nevinně proti nim jednati. V Čechách a na Moravě práva zemská a městská, zákonníky, snesení sněmovní i také patenty, zvláště když jsou v nich pokuty ustanoveny, se vydávají česky a německy. Ze 16 krajů jenom dva (Žatecký a Litoměřický) jsou zcela německé, v ostatních je mnoho úředníků, kteří neznají slova německého a také se v nich smlouvy, závěti a soudní jednání v českém jazyku sepisují. Císařovna uváživši všechny důvody rozhodla 14. srpna 1767, že je nutno překládati její zákonník do českého a vlašského jazyka a že se také má s překladem ihned začíti. Bohužel znění překladu, jenž byl Müllerem r. 1769 do Vídně zaslán, se v státních archivech nezachovalo. Když pak r. 1772 bylo císařovnou nařízeno k radě státního kancléře Kounice, aby Codex byl přepracován a všemožně zkrácen, tu zaslána opravená redakce textu německého opět do Prahy k překládání. Müller vyhledal si tentokráte za pomocníka kancléře Nového města Pražského Jana Zeberera, jenž byl také český překlad hrdelního řádu Teresiánského z r. 1768 pořídil; avšak překladatel tento vymýšlel mnoho nových výrazů a lpěl přílišně na písmeně zákona, takže Müller viděl se nucena sepsati rukověť neboli Sylabus, podle kterého překlad jeho měl býti opraven. Takovým způsobem byly přeloženy znova I a část II. dílu Codexu dle upravené osnovy Hortenovy, a tento překlad společně s Müllerovým Sylabem podařilo se prof. Stupeckému najíti v archivu ministerstva spravedlnosti, takže mohl z něho podati ukázky (I. 2 a II. 6). Z nich je patrné, s jakými obtížemi bylo překladařům zápasiti a k jakým nestvůrám jazykovým byli nuceni se uchýlovati. Překládali na př. Staat řed, Inländer zemák, Glaubensgenosse náboženec, Handel tržestvo, Betrag vejnůška, Besitz osed, Eigenthum vlastněnství atd. Když pak r. 1776 vydání Codexu vůbec uvázlo, převzal Müller sice překlad též soudního řádu z r. 1781, ale byl nucen r. 1780 nejspíše pro churavost svěřiti jej professoru českého jazyka na Vídeňské universitě Zlobickému, jenž potom za stálého translátora českého byl ustanoven a v hodnosti té sám přeložil také manželský patent z r. 1783, první díl Josefínského zákonníka občanského z r. 1786 a od r. 1807 jal se překládati platný náš obecný zákonník občanský. Když ale koncem března 1810 zemřel, uvázal se v tento úkol jeho suplent Vojtěch Veselý a byl s překladem za rok hotov, takže revise mohla býti svěřena prof. Nejedlému. Tak došlo počátkem r. 1812 k vydání tiskem v Praze »Knihy všeobecných zákonů městských«. Rukopis Veselého s hojnými opravami Nejedlého našel prof. Stupecký v archivu mini-

sterstva justice a bylo mu možno zjistiti, jaký podíl měli oba tito mužové na překladu. Uznává, že se oba svědomitě přičinili a že přes mnohé ne-
 správnosti jich překlad znamená velký krok ku předu. V uznání zásluh byl
 udělen Nejedlému titul c. kr. rady a Veselému dostalo se peněžitě odměny.
 Tvrzení, jakoby byl jeho překlad zavdal podnět k stížnostem, nezakládá se
 na pravdě. Stupecký sestavil s nesmírnou pílí ve svém pojednání právnické
 názvosloví, jehož užívali Zeberer a Müller ve svém překladu napraveného
 Codexu z r. 1774, jakož i Veselý a Nejedlý r. 1811 a ukázka ta odůvodňuje
 přání, aby časem došlo na úplné vydání tiskem těchto starých překladů, ale
 i také českých textův i ostatních kodifikačních prací z XVIII. století. Uvidí
 se z nich, jak ohromný pokrok učinil náš právnický jazyk a sloh český od
 té doby, a zajisté se v nich i najde mnohé dobré zrnko, jež i dnes může
 ještě býti k užitku.

Ā. Ā.

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Urkundensammlung zur Ge-
 schichte Mährens. Im Auftrage des mährischen Landesausschusses heraus-
 gegeben von Dr. Berthold Bretholz, Landesarchivar. XIV. B.: Vom J. 1408
 bis 1411, Brünn, 1903, 4°, str. XIII, 194; XV. B.: Nachträge 1207—1408,
 Brünn, 1903, 4°, str. XLIII, 440.

V úvodu k novým dvěma svazkům moravského diplomatáře objasňuje
 zemský archivář moravský, Dr. Bretholz, obsah tohoto pokračování zásluž-
 ného díla Brandlova a zároveň vykládá zásady, jimiž se řídil, i prameny,
 odkud čerpal jednotlivé kusy. Právních dějin týká se řada čísel, z nichž ně-
 která zasluhují zvláštní pozornosti (XIV. svazek, č. 83: Anfrage des Richters
 und der Schöffen von Kutteneberg an die Stadt Iglau um Unterweisung an-
 lässlich der Verleumdung eines Geschworenen durch einen Mitbürger, und
 die darauf ergangene Belehrung, Kutteneberg, 27. Juli 1409; č. 71: Puhonen
 des kleineren Landrechts z let 1408—9, vlastně zajímavý doplněk k Libri
 citationum; č. 132: Markgraf Jodok bestimmt die Taxen, die die königlichen
 Städte Olmütz, Brünn, Znaim, Iglau, Ungarisch-Hradisch, Mährisch-Neustadt,
 Littau, Gewitsch und Jamnitz dem Landesunterkämmerer für die Rathser-
 neuerung zu geben haben, Olmütz, 21. April 1410; právní řízení lokálního
 významu v záležitostech majetkových, hospodářských, církevních a pod.).
 Díl XV., podávající doplňky ke svazkům posud vydaným, k letům 1207 až
 1408, shrnuje v úvodu v chronologickém pořadu přehled všech doplňků
 diplomatáře moravského ze svazků V.—XV.: Chronologisches Verzeichnis
 aller in den Bänden V.—XV. des Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae
 sich vorfindenden Nachträge (od r. 830—1408). Oba díly obsahují vydatný
 material pramenný k dějinám českým v letech uvedených, uspořádaný v přehledný celek; ovšem není to material vesměs nový, neznámý, archiva-
 lní, mnohé kusy a hojná regesta jsou přebírány ze sbírek a studií již tištěných
 a přístupných. Odborníkům zbývá mnoho vděčné práce, zdokonalovati
 rejstříky obou svazků, podle vzoru V. Praska, jenž uveřejnil v Čas. Matice
 Moravské 1904, str. 73—133 důkladnou kritiku nového díla, kterou třeba
 nejdříve prostudovati, než by někdo chtěl užívati obou svazků podle ne-
 spolehlivých připojených rejstříků.